

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นหนึ่งมาตรการสำคัญของรัฐบาลไทย ที่ใช้กระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศมาโดยตลอด โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ได้รณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ เดินทางมาท่องเที่ยวและซื้อสินค้าของไทยให้มากยิ่งขึ้น ดังที่เห็นในแผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2552 ได้กำหนดกลุ่มสินค้าที่ต้องเตรียมความพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยว ก็คือ Village Tourism โดยเน้นให้มีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็น OTOP ของชุมชนท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชนให้เป็นสินค้าของที่ระลึกและบริการให้กับนักท่องเที่ยว ด้วยการมุ่งเน้นคุณภาพและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ OTOP ให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในภาคเหนือได้เชิดชูภาพลักษณ์ของแหล่งวัฒนธรรมล้านนาผสมผสานความมีระดับ (Classy Lanna) นำเสนอความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ผสมผสานกับความมีสไตล์และมีระดับของสินค้า OTOP และวิสาหกิจชุมชนรวมทั้งการบริการที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ สำนักพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ (2553) ได้ระบุว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือได้พัฒนาและจัดตั้งหมู่บ้านหัตถกรรมเพื่อการท่องเที่ยว หรือหมู่บ้าน OTOP ต้นแบบ ซึ่งจะมีส่วนในการเชื่อมโยงสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและแหล่งท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน รวมทั้งบุคลากรทุกภาคส่วนในการเชื่อมโยงสินค้า OTOP และวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตาม จากสถิติที่ปรากฏพบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ยังมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้าไปไม่ถึงผลิตภัณฑ์ OTOP และวิสาหกิจชุมชน อันเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านล้านนาแท้ที่ควรจะเป็น ซึ่ง กัญญาภักธญาโมได้ (2551) กล่าวเสริมว่า การที่จะให้ผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP และวิสาหกิจชุมชนของภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่เข้าถึงตัวนักท่องเที่ยวนั้น ต้องอาศัยการเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งนับว่าเป็นคนกลางเชื่อมโยงระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนภายในชุมชนที่เป็นผู้ผลิตสินค้า เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเหล่านั้น จะช่วยประสานและให้ข้อมูล รวมทั้งแนะนำนักท่องเที่ยวให้ไปเยี่ยมชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ในที่สุด

ทั้งนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) ให้ยั่งยืนนั้นควรเป็นการสร้างและการพัฒนาจากภายในแต่ละท้องถิ่นแทนที่จะเป็นการชี้นำโดยภาครัฐ กระบวนการคิดควรจะเป็นการกำหนดจากล่างสู่บนเพื่อให้เป็นการพัฒนาที่เป็นความต้องการจากคนในชุมชนอย่างแท้จริงและมีการกำหนดเครือข่ายการทำงานหรือเครือข่ายที่มีการช่วยเหลืออย่างชัดเจนมีรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากโครงการเหล่านี้ ทั้งทางด้านการท่องเที่ยวและด้านโครงการวิสาหกิจชุมชน โครงการทั้งสองต่างก็มีเครือข่ายเฉพาะของแต่ละโครงการเครือข่ายทางด้านการท่องเที่ยวและเครือข่ายของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าของชุมชน โครงการทั้งสองเป็นโครงการสำคัญที่ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลเช่นกัน อีกทั้งมีเป้าหมายที่เหมือนกัน คือ มุ่งเน้นส่งเสริม พัฒนาศักยภาพการผลิตการตลาด เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการตลอดจนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นเพื่อเป็นการสร้างรายได้และความเจริญให้แก่ชุมชน สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขาย และสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้รู้จักแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก (วีระศักดิ์ สมยานะ, 2557) ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องหาวิธีในการสร้างเครือข่ายระหว่างธุรกิจท่องเที่ยวและโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน และหารูปแบบที่เหมาะสมของเครือข่ายระหว่างธุรกิจท่องเที่ยวและโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มผลิตภัณฑ์และการบริการทางด้านการท่องเที่ยว เพิ่มรายได้เข้าสู่ชุมชนมีรูปแบบเครือข่ายในการช่วยเหลือทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนที่เป็นรูปธรรมมากขึ้นทั้งนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานความคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึง ความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (ปวีณา โทณแก้ว, 2554)

โครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้อาณัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กับท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ มีระยะเวลาดำเนินการวิจัยเป็นเวลา 3 ปี (พ.ศ.2556- พ.ศ.2558) โดยการวิจัยในปีที่ 1 พ.ศ. 2556 นักวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจเบื้องต้นโดยผ่านการระดมความคิดเห็นระหว่างนักวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวและตัวแทนของชุมชนที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 13 แห่ง ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนและแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยพบว่าชุมชนส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาการวางแผนธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและเมื่อประเมินความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการพบว่าชุมชนส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการด้านการเงินโดยเฉพาะในด้านการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน สำหรับการวิจัยในปีที่ 2 ปี พ.ศ. 2557 คณะนักวิจัยได้ต่อยอดการดำเนินงานโดยทำการศึกษาถึงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มธุรกิจชุมชนที่มีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการจำนวน 5 แห่ง ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอาศัยการวิจัยการวางแผนธุรกิจในปี 2556 เพื่อต่อยอดการบริหารจัดการองค์การการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการพัฒนาร่วมกันภายใต้เครือข่ายระหว่างชุมชน องค์กรชุมชน รัฐวิสาหกิจและผู้ประกอบการเอกชน

การศึกษาโครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กับท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ปีที่ 3 (พ.ศ. 2558) เป็นการต่อยอดการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นกรณีศึกษาในปี พ.ศ. 2557 จำนวน 5 ชุมชนท่องเที่ยว แบ่งตามประเภทของการท่องเที่ยวจำนวน 5 ประเภท ได้แก่ 1) การท่องเที่ยววิสาหกิจชุมชนตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและ 5) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในภาพรวมของชุมชนท้องถิ่นที่เหมาะสมของจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 5 ประเภท ในการตอบเป้าหมายของโครงการทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่

- 1) แนวทางการเตรียมความพร้อมของทุนมนุษย์ต่ออุปทานการท่องเที่ยว
- 2) การรักษาศักยภาพและฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน
- 3) กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การศึกษาในปี 2558 เป็นการศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่อันประกอบไปด้วย 1) วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร 5) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และเพื่อสังเคราะห์แนวทางการยกระดับศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่
- 1.2.2 เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่
- 1.2.3 เพื่อสังเคราะห์แนวทางการยกระดับศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัยมีขอบเขตของการวิจัยทั้งสิ้น 3 ปี โดยในปีที่ 3 เป็นการหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่อย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมของทุนมนุษย์ต่ออุปทานการท่องเที่ยว 2) การรักษาศักยภาพและรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน 3) แนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนและสังเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1.4.1 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรและตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 40 ชุมชน ตัวอย่าง คือ ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ปีที่ 3 ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยว จำนวน 9 ชุมชน ได้แก่
 - 1.1) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้าน แม่กลางหลวง
 - 1.2) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนผ้าทอมือ (กระเหรี่ยง) สบหาด
 - 1.3) กลุ่มประติมากรรมดินเผาบ้านป่าตาล
 - 1.4) กลุ่มแม่ใจบ้านดินโฮมสเตย์
 - 1.5) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ตำบลสุเทพ ดอยปุย
 - 1.6) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแม่ก๊ะเปียง
 - 1.7) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านป่าแดด ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม
 - 1.8) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลหางดง บ้านปง
 - 1.9) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านปู้หมื่นใน

2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 9 ชุมชน ได้แก่

- 2.1) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ฝ้ายทอมือ (กระเหรี่ยง) สบหาด
- 2.2) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเวียงท่ากาน
- 2.3) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลหางดง บ้านแก้วเดื่อ
- 2.4) กลุ่มท่องเที่ยวอำเภอเวียงแหง
- 2.5) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ตำบลสุเทพ ดอยปุย
- 2.6) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ตำบลสุเทพ บ้านสันลมจอย
- 2.7) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแม่ก๊ะเปียง
- 2.8) กลุ่มท่องเที่ยวบ้านต้นแห่น้อย

3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จำนวน 7 ชุมชน ได้แก่

- 3.1) กลุ่มแม่โจ้บ้านดินโฮมสเตย์
- 3.2) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทุ่ง เชียงดาว
- 3.3) โฮมสเตย์บ้านโป่งน้อยใหม่
- 3.4) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลหางดง บ้านแก้วเดื่อ
- 3.5) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแม่ก๊ะเปียง
- 3.6) กลุ่มท่องเที่ยวบ้านต้นแห่น้อย
- 3.7) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน แม่แฮเหนือ อำเภอแม่แจ่ม

4) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 10 ชุมชน ได้แก่

- 4.1) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแม่กลางหลวง
- 4.2) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนแม่โจ้บ้านดินโฮมสเตย์
- 4.3) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทุ่ง เชียงดาว
- 4.4) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันลมจอย
- 4.5) โฮมสเตย์บ้านโป่งน้อยใหม่
- 4.6) ชุมชนตำบลหางดง บ้านแก้วเดื่อ
- 4.7) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแม่ก๊ะเปียง
- 4.8) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน แม่แฮเหนือ อำเภอแม่แจ่ม
- 4.9) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนสบหาด อำเภอจอมทอง
- 4.10) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลหางดง บ้านปง

5) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จำนวน 5 ชุมชน ได้แก่

- 5.1) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วยส้มสุก
- 5.2) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเวียงท่ากาน
- 5.3) กลุ่มท่องเที่ยวอำเภอเวียงแหง
- 5.4) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ตำบลสุเทพ บ้านสันลมจอย
- 5.5) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนสบหาด อำเภอจอมทอง

1.4.2 ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ประเภทของข้อมูล

1.1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสอบถามและการสัมภาษณ์ศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนและการระดมความคิดเห็นระหว่างนักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และวิธีการประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1) แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย การบริหารจัดการด้านองค์กร การบริหารจัดการด้านการผลิต การบริหารจัดการด้านการเงินและการบริหารจัดการด้านการตลาด

2.2) แบบสำรวจความคิดเห็น รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

1.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์เชิงปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะวิเคราะห์ระดับของการเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ การบริหารจัดการบุคคลและองค์กร การบริหารจัดการด้านการผลิตและการบริการ การบริหารจัดการด้านการ และการบริหารจัดการด้านการตลาด

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

1.5.2 ได้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

1.6 นิยามศัพท์

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงจำนวนหนึ่งที่มีอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้าให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยว เพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำด้านสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างถูกวิธี การนวด อบ ประคบสมุนไพร การฝึกปฏิบัติสมาธิ ตลอดจน การตรวจร่างกาย การรักษาพยาบาล และอื่น ๆ โดยเป็นการท่องเที่ยว ที่มีจิตสำนึกต่อการส่งเสริมและรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลื้อย รวมถึงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ สถานที่ราชการ ตลอดจน สถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การผลิตทางการเกษตร ที่ทันสมัย เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในกิจกรรม ทางเกษตร ในลักษณะต่าง ๆ ได้ความรู้ได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวและได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์รวมถึงโบราณคดีในท้องถิ่นและก่อให้เกิดความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ตั้งแต่ในระดับท้องถิ่น จนถึงระดับภูมิภาคและระดับโลก อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ โดยสิ่งเหล่านั้นจะต้องมีความงดงามแปลกตา มีความสำคัญหรือมีคุณค่า

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถที่ซ่อนเร้นภายในร่างกายที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ “การพัฒนา” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างมีกระบวนการ โดยมีจุดมุ่งหมาย “การพัฒนาศักยภาพ” หมายถึง การนำเอาความสามารถที่ซ่อนเร้นภายในร่างกาย นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการ

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้ บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแผนโดยมีการจัดองค์กร บริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวกและควบคุมอย่างเหมาะสมเพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ ทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการวางแผน การจัดการ กำหนดทิศทาง และการดำเนินงาน ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของตนเอง โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้สามารถบูรณาการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภาคีได้อย่างเต็มที่

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ช่วยลดความตึงเครียด สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม พร้อม ๆ กับการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม อันมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ กล่าวคือ เราใช้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งด้านสาธารณูปโภค (Public Utilities) และสาธารณูปการ (Public Facilities) ซึ่งยังผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ